

Практичне заняття 1. Наукові аспекти використання земельних ресурсів. Еколого-економічні основи збалансованого розвитку землекористування

*Земля – це найбільш цінне і незамінне багатство країни
(ст. 14 Конституції України)*

Мета вивчення теми: розглянути землю як цілісний об'єкт управління; ознайомитись з основними принципами організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку; дати характеристику земельній ренті як важелю управління земельними ресурсами; розглянути еколого-економічні основи збалансованого розвитку землекористування; ознайомитись із принципами організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку; дати характеристику екологічного стану земель; розкрити екологічні аспекти управління

План

1. Земля як цілісний об'єкт управління. Використання земельного фонду.
2. Основні принципи організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку.
3. Екологічний стан земель. Екологічні аспекти управління.

✍ Основні терміни і поняття

Земля, аграрний сектор економіки, національне багатство суспільства, основний засіб виробництва в сільському господарстві, просторовий базис, земельно-ресурсний потенціал, земельні відносини, суб'єкти земельних відносин, категорії земель за основним цільовим призначенням, землі сільськогосподарського призначення, збалансований розвиток землекористування, передумови переходу до моделі збалансованого розвитку, принципи збалансованого розвитку, завдання збалансованого розвитку, Стратегія сталого розвитку «Україна-2030», Доктрина збалансованого розвитку «Україна-2030».

📖 Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно звернути увагу на зміст та підходи до визначення поняття «земля», розглянути землю як цілісний об'єкт управління, розрити сутність земельно-ресурсного потенціалу, визначити склад, структуру земель та основні напрями використання земельного фонду.

Друге питання передбачає розгляд поняття та змісту раціонального використання земель, сутності збалансованого розвитку землекористування, основних принципів організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку. Варто пояснити, що раціональне використання земельних ресурсів потребує ефективного управління й планування та спрямоване на вирішення завдань сталого розвитку, продовольчої та екологічної безпеки.

Розгляд третього питання передбачає аналіз екологічного стану земель. Доцільно показати, що сучасна екологічна ситуація характеризується

продовженням антропогенного і техногенного впливу на природу, забрудненням основних елементів природного середовища. Тож екологічні проблеми сьогодення спричиняють небезпеку існування людини. Для повного висвітлення даного питання варто розглянути екологічні аспекти управління, засади ресурсощадного землекористування, комплексність підходу до управління охороною та використання земельних ресурсів.

Запитання та завдання для обговорення

1. Проаналізуйте погляди науковців щодо трактування поняття «земля».
2. Назвіть основні підходи до визначення збалансованого розвитку землекористування.
3. Укажіть цілі збалансованого розвитку землекористування.
4. Визначте основні напрями використання земельного фонду.
5. Розкрийте основні принципи організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку.
6. Поясніть, чи тотожними є поняття «раціональне використання земель», «охорона земель».
7. Розгляньте еколого-економічні основи збалансованого розвитку землекористування.
8. Проаналізуйте шляхи екологічного управління.
9. Розкрийте основні засоби ресурсощадного землекористування.

Одноваріантні запитання («Так» чи «Ні»)

1. У загальному розуміння «потенціал» розглядають як можливості, джерела, засоби, запаси, які можуть бути приведені в дію, використані для досягнення певної мети.
2. На підходи щодо формування і використання земельно-ресурсного потенціалу не впливають регіональні особливості території, на якій сконцентровано природні ресурси.
3. Землі в межах України є неоднорідними за своєю якістю, природними, біологічними, хімічними та іншими показниками.
4. З економічної точки зору землі сільськогосподарського призначення відрізняються від інших земель тим, що вони самі є засобом виробництва, виробничим потенціалом.
5. Земельні відносини як складова виробничих відносин, можуть бути як стимулюючим, так і стримуючим фактором у розвитку продуктивних сил.

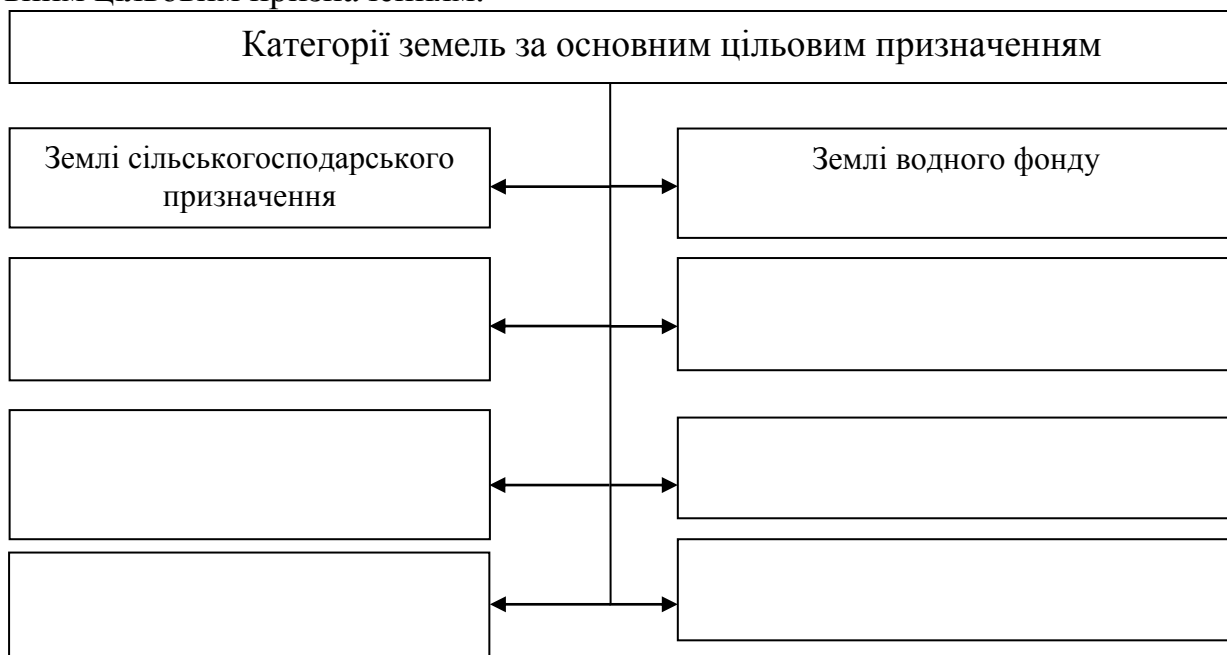
Практичні завдання

Завдання 1. Поясніть вислів У. Петті: «Праця – це батько і основний принцип багатства, а земля – його мати».

Завдання 2. Використовуючи схему, поясніть основні підходи до формулювання поняття «земля».

Завдання 3. Завершіть структурно-логічну схему категорії земель за основним цільовим призначенням.

Завдання 4. На основі аналізу Інтернет–публікацій визначте проблеми та перспективи збалансованого розвитку землекористування та дайте відповіді на запитання:

1. Обґрунтуйте принципи збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування.
2. Які існують економічні ризики на шляху до збалансованого розвитку землекористування?
3. Як застосовуються новітні досягнення у сфері збалансованого землекористування?
4. Які пріоритети збалансованого розвитку землекористування для України?

5. Які напрями забезпечення збалансованого розвитку землекористування для України?

Завдання 5. Завершіть структурно-логічну схему «Структура земельного ринку».

Завдання 6. Аргументуйте або спростуйте такі тези:

1. Науковці прийшли до висновку що сьогодні вагомою екологічною проблемою є дефіцит природних екосистем, які формують та підтримують життєздатне довкілля, оскільки людина захоплює природні екосистеми (ландшафти, оселища) і перетворює їх на антропогенні території. Тому у зв'язку з критичним дисбалансом ландшафтів стоїть питання не стільки в збереженні того, що залишилося, скільки у відтворенні того, що знищено. Відповідно, розв'язання проблеми потребує насамперед вирішення питань земельної політики законодавчими, адміністративними та економічними важелями, зміни структури споживання та впровадження технологій, що зменшують екологічний відбиток. Повернення значних площ антропогенних територій у стан природних екосистем, відновлення їх біологічного різноманіття та їх здатності до самопідтримки є ключовим завданням людства на найближче десятиліття.

2. Загальна проблема розвитку інституціонального середовища системи екологічної безпеки полягає у знятті протиріч, які характерні для процесу

реалізації соціальних, економічних та екологічних інтересів суб'єктів господарювання при фактичному домінуванні економічних, подолання загальної недосконалості законодавчої бази щодо системи застосування ринкових стимулів, які обмежують та заохочують господарську діяльність у бажаному напрямі. Необхідність підвищення ролі держави як гаранта активізації процесів переходу економіки на інноваційний, екологоорієнтований шлях розвитку полягає у формуванні різноманітних інституціональних форм, включаючи оновлення організацій та установ, законодавчі документи, юридичні норми і таке інше, які б адекватним чином реагували на потреби економічного, соціального та екологічного розвитку конкретних територій.

3. Збалансоване використання земель стає пріоритетним завданням. Звідси випливає необхідність дослідження його екологічних та економічних аспектів. Екологічні аспекти стосуються питань контролю екологічної безпеки і передбачають: облік просторово-територіальних умов розташування земель для реалізації адаптивно-системного підходу до їх управління; контроль рівня забруднення ґрунтового покриву; контроль якості земельних ресурсів. Управління земельними ресурсами неможливо без достовірної інформації про якісну характеристику кожної конкретної ділянки, її біологічну та економічну родючість, оскільки ігнорування або неправильна оцінка її потенційних можливостей може звести нанівець результати планування, що є однією з основних функцій управління. Таким чином, екологічні аспекти у землекористуванні спрямовані на охорону земельних ресурсів від забруднення та його попередження. Економічні аспекти стосуються питань охорони землі від виснаження і підвищення її родючості. Також мається на увазі оборотоздатність як властивість землі, вартість земельних ресурсів як міри матеріалізованої праці, необхідної для розвитку сільськогосподарського виробництва. Економічна ефективність — це віддача землі у вигляді сільськогосподарської продукції та сировини, виражена в натуральних або вартісних показниках, зіставлена з витратами виробництва. Економічна ефективність використання землі як засобу виробництва визначається шляхом зіставлення результатів виробництва з площею або вартістю землі.